

Право на доступ до суду як складова громадянського суспільства

В'ячеслав Ситий,

аспірант,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: SytyiVO@krok.edu.ua,

ORCID: 0009-0001-1852-9100

Реалізація демократичних реформ в Україні, спрямованих на розвиток громадянського суспільства, розширення прав і свобод людини, а також побудова демократичної, соціальної та правової держави, вимагає обґрунтованого реформування судової системи. Варто зазначити, що з урахуванням міжнародного та національного досвіду, основною функцією судової влади - є контроль за дотриманням прав і свобод громадян та забезпечення правопорядку.

Варто зазначити, що відповідно до статті 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека - є найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1]. Основним обов'язком держави є утвердження та забезпечення цих прав і свобод. В юридичній літературі наголошується, що проста констатація факту проголошення прав і свобод не має вагомого практичного значення без надійного правового механізму їх забезпечення, що включає розвинену систему конституційних та інших правових гарантій, в тому числі й процесуально-правових [2, с.3].

Саме так, створення сучасної моделі демократичної держави повинно базуватися на безумовному забезпеченні прав і свобод людини та надійних гарантіях їх реалізації. У цьому зв'язку, надзвичайно важливі є питання ефективної правової охорони та захисту цих прав. Особливу роль тут відіграють судові механізми захисту, адже це є одним із головних завдань судової гілки влади. Так, відповідно до статті 124 Конституції України, правосуддя забезпечується судовими органами, а делегування судових функцій чи володіння їх іншими органами або посадовими особами заборонено. Більше того, юрисдикція судів охоплює всі правовідносини, які впливають на державу, забезпечуючи таким чином всеосяжний захист прав і свобод громадян.

Універсальність повноважень судової влади тісно пов'язана з доступом до правосуддя, оскільки є важливою умовою належного функціонування судової влади. Водночас, враховуючи перехідний період суспільного та державного розвитку, питання забезпечення доступу до правосуддя залишається одним із найважливіших для подальшого реформування та оптимізації судової влади, якісного та системного виконання нею своїх завдань і функцій [3].

Ідея взаємозв'язку між правосуддям і громадянським суспільством має глибоке історичне коріння. Один з ідеологів концепції громадянського суспільства Г.В.Ф. Гегель писав: «У громадянському суспільстві кожен має свої власні цілі, і ніщо інше не має для нього значення. Однак він не може досягти всіх своїх цілей без відносин з іншими. Тому, інші - є засобом для досягнення

певних цілей. Але цілі набувають форми загальної мети через його відносини з іншими, яка задовольняє як його самого, так і благополуччя інших». Цей мислитель вважав, що важливою складовою і фундаментальною основою громадянського суспільства є реальність захисту свободи і власності через здійснення правосуддя, що гарантує свободу особи і можливість реалізації її прав. При цьому німецький філософ вважав здійснення правосуддя як правом, так і обов'язком публічної влади. [4, с. 169].

У цій концепції суди мають забезпечувати захист загальних інтересів держави, які одночасно є межами вищих інтересів громадянського суспільства. Громадянське суспільство, будучи простором для формування та задоволення потреб його членів, породжує не лише внутрішні конфлікти між окремими людьми, а й може створювати конфліктні ситуації з державою. У таких випадках держава, в особі уповноваженого чи інших посадових осіб, втручається в процеси громадянського суспільства з метою підтримки суспільного інтересу та забезпечення верховенства прав. Проте ці представники, призначені державою, діють переважно не як посередники громадянського суспільства, а як представники держави, які відстоюють її інтереси перед громадянським суспільством.

Слід підкреслити, що доступ до правосуддя є невід'ємним атрибутом верховенства права. У цьому сенсі чітке та однозначне правове регулювання суспільних відносин, пов'язаних з правами людини, є передумовою дотримання відповідних прав та гарантією санкціонованого і регламентованого державою захисту в разі їх порушення. Це повною мірою стосується і гарантії права на судовий розгляд, невід'ємною частиною якого є доступ до правосуддя. Фактичне забезпечення доступу до правосуддя, ймовірно, залишиться бажаним результатом, своєрідним «дороговказом» на шляху до подальшої демократизації системи правосуддя.

Отже, можна зробити висновок, що пряма участь громадян у формуванні та функціонуванні судової влади є важливою основою для забезпечення її незалежності від політичного впливу і водночас формою відповідальності перед суспільством. У правовій та демократичній державі судова влада повинна ґрунтуватися на принципах незалежності та автономії, щоб виступати посередником між державою і громадянином. При цьому право на доступ до суду – це насамперед прояв, здобуток і складова громадянського суспільства, де суд виконує роль не частини державного апарату, а незалежного й непередбаченого арбітра між громадянами та державою.

Ключові слова: Суд; правосуддя; захист прав людини; право на доступ до суду; громадянське суспільство.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

2. Тацій В. Людина і правова держава: проблеми взаємовідносин і взаємодії. Вісник Академії правових наук України. 2008 р. № 2 (53). Харків. Право, 2008. С. 3-12.
3. Доступність правосуддя як шлях до забезпечення права на судовий захист у кримінальному процесі: науково-теоретичний аспект. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2015. № 1(11) URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n1/15miynta.pdf>.
4. Гегель, Георг Вільгельм Фрідріх. Основи філософії права, або Природне право і державознавство. пер. з нім. Р. Осадчука та М. Кушніра. Київ. Юніверс, 2000. 336 с.